

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
средняя общеобразовательная школа с. Чааты им. К.О.Шагтаржыка
муниципального района «Удуг-Хемский кожуун Республики Тыва»

«Рассмотрено»
на заседании МС
протокол №1
 /Дасы-Давиа А.О./
от «28» августа 2024 г.

«Согласовано»
Заместителем
директора по УВР
 /Далгак Ч.К./
от «29» августа 2024 г.

«Утверждаю»
директор МБОУ СОШ
с. Чааты им. К.О.
им. К.О. Шагтаржыка
 /Билч-оол С.Д./
от «29» август 2024 г.
Приказ № 171 - ОД

Рабочая программа
по предмету
«Родной язык»
4 класса
на 2024-2025 учебный год
Срок реализации программы – 1 год

Составила: Чимиске Ч.П.,
учитель начальных классов,
первой квалификационной категории.

с. Чодураа - 2024 г.

1. Тайылбыр бижик

4-ку класска тыва дыл программазын Тыва Республиканын ниити ооредилгезинин эге школага 1-4 класстарга тыва дыл талазы-биле куруне стандарттарынга дууштур Александра Касхоевна Ойдан-оол, Эртине Деспижековна Ондар, Наталья Чоодуевна Дамбаны-биле тургускан. Ук программа Тыва Республиканын ооредилге, эртем болгаш аныяктар политиказынын яамызынын ооредилге методиктиг човулелинин чопшээрели-биле 2008 чылда чырыкче парлаттынып унген. 1-4 класстарга торээн дыл устуку класстарга ооренир тыва дыл болгаш литература эртемнеринин белеткел чадазы болбушаан, колдуунда-ла практиктиг сорулгаларны чедип алырынче угланган.

Ооредиглиг план А.К. Ойдан-оолдун, Э. Д. Ондарнын «Методиктиг сумелеринин» (Эге школанын 4-ку клазынын «Тыва дыл ному-биле ажылдаар башкыларга дузаламчы. Кызыл – 1988ч) дузазы-биле ажыглаттынмышшаан, уругларнын шингээдип алган билиглерин, мергежилдерин, чанчылдарын тыва дыл программазынын негелделеринге дууштур эге класс башкыларынга А.А. Алдын-оолдун «Диктантылар болгаш эдертиглер чыындызы»-биле хынаарын сумелеп турар. Тыва Республиканын ниити ооредилгезинин национал девискээр кезээ 4-ку класс оореникчилеринин ниити сайзыралынче, оларнын билиинин практиктиг болурунче угланмышшаан, программаны тургузарда эртемнинин, дес-дараалашкаанын, коргузуглуунун болгаш коммуникативтиг принциптерге даянып база уругларнын назы-харын барымдаалап тургаш тургускан.

Ооредилге планы езугаар ниитизи-биле 4-ку класска тыва дыл неделяда – 2шак.

Чылда – 68 шак кылдыр бердинген.

4-ку класска тыва дылды ооредиринин кол сорулгалары:

1. Уругларны медреселдиди-биле шын номчуур, бижиир болгаш чугаалаарынга ооредир;
2. Оларга торээн дыл болгаш литература талазы-биле эге билиглерни бээр;
3. Уругларны ном ажыглаарынга чанчыктырар болгаш оларнын дылга сонuurгалын, номчулга болгаш билиглерже чуткулун хайныктырар;
4. Номчулга болгаш бижилге-биле холбаштыр бойдушту, ниитилел амыдыралын хайгаараарынга ундезилээш, оореникчилерни материалистиг узел-бодал – биле чепсеглээр;
5. Уругларны мораль болгаш эстетика талазы-биле кижизидер;
6. Ооренип турарчуулдернисайгарып, болуктеп, деннеп, туннепбилиринге, оларныништинден кол болгашчугулачуулдернитып, тайылбырлаарынга оореникчилерни чанчыктырар.

Эге школага торээн дылды ооредиринин кол сорулгазы уругларнын аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыры, оларнын угаан ажылын сайзырадыры-биле, кижип бооп хевирлеттинери-биле тудуш харылзаалыг. Эге класс оореникчилеринин угаан ажылын болгаш чугаазын сайзырадырынын айтырыгларын уре-туннелдиг шийтпирлээринден школага ооренир бугу эртемнерин чедиишкинниг шингээдип алыры дорт хамаарылгалыг.

Уруглар эге класстарга фонетиканын, лексиканын, грамматиканын, шын бижилгенин болгаш чугаа сайзырадылгазынын эргежок чугула, эн кол эге билиглерни алыр. Олар устуку класстарга ооренир чуулдер-биле тудуш харылзаалыг, тыва дыл эртемнинин амгы уеде чедиишкиннеринге ундезилеттинген бооп турар. Оореникчилернин таныжар эге билигleri: состун фонетиктиг составы, состу слогтарга болгаш уткалыг кезектерге чарары, чугаа кезектеринин барык шуптузу болгаш оларнын эн кол хевирleri, янзылары, домактын чугула кежигуннери, элээн каш шын бижилгенин дурумнери. Ол ышкаш программада состун лексиктиг утказы, состун хой утказы, синонимнер, антонимнер-биле практика кырынга таныжары база кордунген.

2. Бот-тускайлан, предметтиг, метапредметтиг хевирлеттинеринин туннелдери.

4-кү класска тыва дыл программазын шингээткенинин түннелинде:

Оореникчилерниң бот-тускайлан хевирлеттинген турары:

- Торээн дылывыс харылзажырынын база мээ–медереливисниң шынарын коргүзериниң кол чепсээ;
- Торээн дыл национал культуравыстың кол болуушкуну;
- Сагыш-сеткилди, бодалдарны илередиринге дылдың бай-байлаан, уран-чечен аргаларын чоптүг ажыглап билири;
- Торээн дылын улаштыр оорениринге сонуургалын оттурары;
- Аас болгаш бижимел чугаага дылдың уран-чечен аргаларын чедимчелиг ажыглап билири.

Оореникчилерниң билииниң хевирлеттинери:

- Торээн дылын сайзырадырынга, ону кадагалап арттырадырынга оореникчинин бот киржилгези;
- Аас чугаага дылдың уран-чечен аргаларын эстетиктиг талазынче угландырады.

Оореникчилерниң билиинин хевирлеттинери:

- Торээн дылының бугу уннерин болгаш ужуктерин, оларның кол ылгалын билген ужурлуг.
- Состерде уннерни ылгап, оларның туружун тодарадып билир.
- Ажык, ажык эвес уннерни болгаш ужуктерни, кыска, узун ажык уннерни болгаш ужуктерни бот-боттарындан ылгап шыдаар.
- Домактарның болгаш состерниң анализ-синтезтиг сайгарылгазын кылып, домактардан состерни ылгап тывар.
- Состерни слогтарга чарып болгаш слог аайы-биле кожуруп билир.
- Алфавиттиң ужуктерин, оларның туружун билир.
- Домактарның чугула кежигуннерин тып болгаш шыйып билир.
- Бижимел болгаш парламал шрифт-биле бижиттинген состерни, домактарны иштинде слогтап адап тура, шын дужуруп бижири.
- Домак эгезинге улуг ужукуту бижиир, соолунге улуг секти, айтырыг, кыйгырыг демдектерин херек таварылгаларда салып билир.
- Хуу чүве аттарынга улуг ужуку бижиир.
- Торел состерни болүктөп, тып билир болгаш дазылын ангылап билир.
- Кым? чүү? кымнар? чүлөр? кандыг? чүлүг? канчап тур? деп айтырыгларны ылгап билир.
- Харылзаалыг чугаа тургузуп билир.
- 80-110 состен тургустунган эдертигни бижип билир.

Оореникчилерниң предметтиг хевирлеттинген турары:

- Чаа материалды ханы билип алырынче угланган ажылдарны; номчулга, бижилге, уругларны янзы-бүрү бот-ажылдары, чугаасайзырадылгазы.
- Уннер болгаш ужуктерни ылгап билири.
 - Ажык болгаш ажык эвес уннерни ылгап билири.
 - Состерни слогтарга чарары.
 - Состү шын кужуруп билири.
 - Алфавитте ужуктерниң туружун болгаш ооң ужур-дузазын билири.
 - Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактарын ылгап болгаш чогаадып билири.
 - Домактың чугула кежигуннерин тып болгаш шыйып билири.
 - Кым? чүү? кымнар? чүлөр? кандыг? чүлүг? канчап тур? деп айтырыгларны ылгап билири.
 - Сюжеттиг чуруктар-биле чугаа сайзырадырынын ажылдарын чорудары.
 - Домак болгаш харылзаалыг чугааны ылгап билири.
 - 80-110 хире состен тургустунган эдертигни бижири.

Оореникчилерниң метапредметтиг хевирлеттинген турары:

А) Ушкарып-башкараарынын:

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар ужурлуг чүүлдери:

- Ооренип турар эртеминин тема, болүк аайы-биле кол сорулгаларын, утказын угаап билири;
- Башкынын удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны күүседип ооренири;
- Бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш орфографтыг, пунктуациалыг частырыгларны тып билирин боттандыраар.

Оореникчилерниң хевирлеттинген турары:

- Ооренген темазынга алган билиглерин түңнөп болгаш үнелеп билирин боттандырады;

- Тыва дылдын негелдери-биле өөренип алган дүрүмнерин ажыглап билири.

Б) Чогуур деннелге хевирлеттинген турар ужурлуг чуулдери:

- Ооредилге даалгаларын күүседип турар үеде херек ужурлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири;
- бодунуң назы-харынга дүүштүр янзы-буру словарьларга, справочниктерге даянып билири;
- дылдың негелдерин күүседирде янзы-бүүру схемаларны, модельдерни, символ- демдектерни ажыглап билири
- белең таблицаларны, схемаларны, созүглелдерни немээри
- дылдын адырлары: үн, үжүк, сос тургузуу, чугаа кезээ, домак кежигүнү, бодүүн домак дугайында алган билиглерин деннеп, болүктөп, тып, ажыглап билири;
- алган билиглерин план болгаш таблица дузазы-биле системажыдып, болүктөп, түннеп билири;
- есте орфограммаларны янзы-бүрү аргалар-биле хынап билири;
- номчаан созүглелдериниң кол утказын ылгап үндүрери;
- бодунуң чугаазын тода болгаш билдингир кылдыр дыңнакчыга дамчыдып билири;

Оореникчилерниң билииниң хевирлеттинген турары болгаш ооренип алыр аргалары:

- Библиотека болгаш Интернет дузазы-биле херек билиглерни тып, ажыглап билири;
- Аас болгаш бижимел чугааны шын болгаш медреселдиги-биле тургузуп билири;
- Болуушкуннарны логиктиг (бодамчалыг) сайгарылгага даянып дамчыдып билири;
- Алган медээлерни сайгарып, критикалап билири;

В) Коммуникативтиг

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар ужурлуг чүүлдери:

- аас чугаага диалогту ажыглап билири;
- ангы-ангы бодалдарны ооренип, сайгарып билири болгаш чаңгыс аай түннелге келиринге өөредери;
- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чаңчыгары;
- билдинмес чүүлдеринге айтырыгларны салып билири;
- коммуникативтиг сорулгаларны шийтпирлээринге дылдың аргаларын чедимчелиг ажыглаары;

Оореникчилерниң билиглериниң хевирлеттинген турары болгаш ооренип алыр аргалары:

- коммуникативтиг сорулгаларны дыңнакчыга тода, дорт, дес-дараалашкаа-биле медээни, билигни чедирери;
- удур-дедир хыналда үезинде бот-боттарынга дузаны үезинде чедирип билири болгаш коммуникативтиг сорулгаларны шийтпирлээринге дылдың аргаларын чедимчелиг ажыглаары.

3. «Тыва дыл» эртеминге ооредилге программазынын допчузу

№	Темалар	Шагы
1	Катаптаашкын. Домак, сос, ун, ужук. Домактын чугула болгаш ийиги черге кежигуннери. Домакта сосстерниң харылзаазы. Домактын соолунге бижик демдектери. Сосстерни кожурери. Слог. Хуу аттарга ужуктер.	8 шак
2	Сос тургузуу (составы). Сосстер. Состун тургузуу (составы). Дазыл. Чогаадылга болгаш оскертилге кожумактары. Чангыс дазылдыг сосстер. Сос иштинге катаптаан ажык эвес уннерни шын бижири. Дефистеп бижиир нарын сосстер.	6 шак
3	Домак. Домактын чугула болгаш ийиги черге кежигуннери (катаптаашкын). Ийи бодуун домактан тургустунган чагырышпаан нарын домак (ниити таныжылга). Эвилел чок болгаш <i>а, ынчалза-даа, болгаш, биле</i> деп эвилелдер-биле каттышкан чангыс аймак кежигуннерлиг домактар. Санаар, ун аяны, эвилелдер чок (санаар ун аяны-биле каттышкан) база <i>болгаш, а, ынчалза-даа, биле</i> деп эвилелдер-биле каттышкан чангыс аймак	10 шак

	кежигуннерлиг домактарга бижик демдектери. Диалог болгаш дорт чугаалыг домактарны болгаш оларга бижик демдектерин салганын хайгаараары. Адалга дугайында нити билиг. Созуглел-харылзаалыг чугаа дугайында алган билиглерин туннеп быжыглаары: темазы болгаш кол бодалы, созуглелдин кезектери, кезек бурузунде домактарнын утка талазы-биле харылзаазы, созуглелдин планы. Созуглелдин янзылары: тоожуушкун, чурумал, угаап боданышкын (кол демдектери-биле таныжылга)	
4	Чугаа кезектери. Чуве ады Хойнун санында чуве аттарынын падежтерге оскерлири. Чуве адынын хамаарылга хевири (ниити таныжылга). Орус дылдан улегерлеп алган состернин падежтерге оскерлири. Оларнын шын бижилгеzi. Хуу болгаш ниити чуве аттары (ниити таныжылга). Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг чуве аттарын таарыштыр шилип билири.	14 шак
5	Чугаа кезектери. Демдек ады Укталбаан болгаш укталган демдек аттары. Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг демдек аттарын таарыштыр шилип алыры. Демдек аттарын шын бижири. Дорт болгаш кожурген уткалыг демдек аттарын ажыглаары.	5ш
6	Чугаа кезектери. Сан ады Сан ады, оон утказы, айтырыглары. Тун болгаш дугаар сан аттары. Сан аттарын чуве аттары-биле кады ажыглаары. Тун болгаш дугаар сан аттарын чугаага ажыглап билири.	2 шак
6	Чугаа кезектери. Ат орну Ат орну, оон утказы. Арыннын ат оруннары болгаш оларнын падежтерге оскерлири. Ат оруннарын чугаага ажыглап билири.	5 шак
7	Чугаа кезектери. Кылыг созу Кылыг созунун эге хевиринин дугайында ниити билиг. Кылыг созунун арыннарга, уелерге болгаш саннарга оскерлири. Кылыг состерин шын бижири. Кылыг созунун дужаал база даар хевирлерин практика кырынга ажыглапбилири. Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг кылыг состерин шын бижири, ажыглап билири. Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг кылыг состерин шилип билири. Бодалды илередирде эн-не тааржыр кылыг созун шилири. Харылзаалыг чугаага кылыг состеринин чангыс аай ажыглаарын чайладыры.	10 шак
8	Чугаа кезектери. Наречие Наречие-оскерилбес чугаа кезээ. Утказы болгаш айтырыглары. Чугаага хереглели. Эн хереглеттингир уенин, туруштун дээш оске-даа болуктернин наречиелерин чугаага ажыглаары (кыжын, дуун, удавас, ору, кежилдир, ыткылаштыр дээш о.о)	2 шак
9	Чыл дургузунда ооренген чуулун катаптаары. Сос. Уннер болгаш ужуктер. Состун тургузуу. Чугаа кезектери. Чуве ады. Демдек ады. Сан ады. Кылыг созу.	8 шак
	Шупту:	68 шак

Чыл дургузунда кууседир ажылдарнын данзызы

№	Кууседир ажылдар	1-ги улдун	2-ги улдун	3-ку улдун	4-ку улдун	Чылда
1	Диктант	1	1	1	2	5
2	Чугаа сайзырадылгазы	1	1	2	2	6

4. 4-ку класстын «Тыва дыл» эртемнин календарь-тематиктиг планнаашкыны

Авторлары: А.К. Ойдан-оол, А.М. Белек-Баир

№	Кичээлдин темазы	Шагы	Хуну	
			План	Факт
I. Ийиги болгаш ушку класска ооренген чуулдерин катаптаары- 8 шак		8 ш		
1	Домак. Медээ, айтырыг болгаш кыйгырыг домактары.	1	04.09.	
2, 3	Домак кежигуннери. Домактын чугула кежигуннери	2	06.09. 11.09.	
4	Ч/с. «Домак» деп темага онаалгалыг дужуруп бижилге «Демниг ажыл» (ном, арын 10)	1	13.09.	
5	Уннер болгаш ужуктер. Слог	1	18.09.	
6	Ажык эвес уннерни дакпырлап бижири	1	20.09.	
7	«Домак. Домактын чугула кежигуннери» деп темага диктант «Кайгамчык сад» («Диктантылар чыындызы», арын 119)	1	25.09.	
8	Куштуг болгаш кошкак ажык эвес уннер	1	27.09.	
II. Сос тургузуу (составы) – 6 шак		6 ш		
9	Сос тургузуу. Дазыл	1	02.10.	
10	Сос тургузуу. Оскертилге болгаш чогаадылга кожумактары	1	04.10.	
11	Сос тургузуу. Кожумактар.	1	09.10.	
12	Дефистеп бижиир нарын состер.	1	11.10.	
13	Хыналда диктант «Тыванын байлаа» («Диктантылар чыындызы», арын 121)	1	16.10.	
14	Дефистеп бижиир нарын состер.	1	18.10.	
III. Домак-10 шак		10 ш		
15	Домак. Нарын домак.	1	23.10.	
16, 17	Чангыс аймак кежигуннерлиг домактар.	2	25.10. 06.11.	
18, 19	Чангыс аймак кежигуннернин холбажыр аргалары.	2	08.11. 13.11.	
20, 21	Дорт чугаалыг домактар.	2	15.11. 20.11.	
22	Ч/с. Ооредиглиг эдертиг «Арыгга хонган» (ном, арын 65)	1	22.11.	
23	Диалог.	1	27.11.	
IV. Чуве ады -14ш		14 ш		
24	Чуве адынын дугайында катаптаары.	1	29.11.	
25	Чуве аттарынын падежтерге оскерлири. Чангыстын саны.	1	04.12.	
26	Адаарынын болгаш Хамаарыштыларынын падежтери.	1	06.12.	
27, 28	Бээринин падежи. Онаарынын падежи.	2	11.12. 13.12.	
29	«Падеж кожумактарын шын бижири» деп темага диктант «Рактар» («Диктантылар чыындызы», арын 143)	1	18.12.	
30	Турарынын падежи.	1	20.12.	
31, 32	Унеринин падежи. Углаарынын падежи.	2	25.12. 27.12.	
33, 34	Хойнун санында чуве аттарынын падежтерге оскерлири	2	15.01. 17.01.	
35	Чуве адынын хамаарылга хевири.	1	22.01.	
36, 37	Орус дылдан улегерлеп алган состернин падежтерге оскерлири.	2	24.01. 29.01.	

V. Демдек ады- 5ш		5 ш	
38, 39	Демдек адынын утказы болгаш харыылаар айтырыглары.	2	31.01. 05.02.
40	Укталбаан болгаш укталган демдек аттары.	1	07.02.
41	Удурланышкак болгаш чоок уткалыг демдек аттары.	1	12.02.
42	«Демдек аттары» деп темага хыналда диктант «Шылгалда» («Диктантылар чыындызы», арын 146)	1	14.02.
VI. Сан ады - 2шак		2 ш	
43, 44	Сан ады.	2	19.02. 21.02.
VII. Ат орну - 5 шак		5 ш	
45, 46	Ат орнунун дугайында билиг.	2	26.02. 28.02.
47, 48	Арыннын ат оруннарынын падежтерге оскерлири.	2	05.03. 07.03.
49	Ч/с. Онаалгалыг дужуруп бижилге «Бойдусту камна» (ном, арын 125)	1	12.03.
VIII. Кылыг созу - 10 шак		10 ш	
50	Кылыг созу. Ниити билиг (катаптаашкын)	1	14.03.
51	Ч/с. «Чугаа кезектери» деп темага тест («Тыва дылга хыналда тестилер»)	1	19.03
52	Кылыг созунун уелерге, арыннарга болгаш саннарга оскерлири.	1	21.03.
53	«Кылыг созунун уелери» деп темага хыналда диктант «Чагыг» («Диктантылар чыындызы», арын 159)	1	02.04.
54, 55	Кылыг созунун амгы уези.	2	04.04. 09.04.
56, 57	Кылыг созунун эрткен уези. Кылыг созунун келир уези.	2	11.04. 10.04.
58, 59	Кылыг созунун дужаал хевири. Кылыг созунун даар хевири.	2	16.04. 18.04.
IX. Наречие - 2 шак		2 ш	
60, 61	Наречие.	2	23.04. 25.04
X. Чыл тончузунде катаптаашкын -8 ш.		7 ш	
62	Домак.	1	30.04
63	Чыл дургузунда ооренген чуулун катаптаарынга диктант «Кежээ» (Диктантылар чыындызы, а.165)	1	02.05.
64	Сос. Состун тургузуу.	1	07.05
65	Кошкак ыткыр болгаш кошкак дулей ажык эвес уннерни шын бижири.	1	14.05.
66	Ч/с Чогаадыг «Хемге» (ном, арын 156)	1	16.05.
67	Чугаа кезектери.	1	21.05.
68	Ч/с. Чыл тончузунде чорудар хыналда тест («Тыва дылга хыналда тестилер», арын 109)	1	23.05.
Шупту -		68 шак	